

Bijlage 5: Archeologisch onderzoek

VIII

GEMEENTE MARGRATEN	B.	NR.	HOEV.
	S.	BEH. AMBT.	PRIJS
	WI	3 SEP 2001	BEREK.
	WII		KWAL.
	WIII	KOPIE	RAAD
	B VOS		ORG.

RAAP-RAPPORT 735

Plangebied Heiligerweg
Gemeente Margraten
Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie
(AAI-1), fase 2

RAAP

Adviesbureau

Archeologisch

RAAP-RAPPORT 735

Plangebied Heiligerweg

Gemeente Margraten

Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie
(AAI-1), fase 2

Inhoud

4	1 Inleiding
6	2 Methoden
	2.1 Bureauonderzoek
	2.2 Veldwerk
9	3 Resultaten
	3.1 Bureauonderzoek
	3.2 Veldwerk
15	4 Conclusies en aanbevelingen
	4.1 Conclusies
	4.2 Aanbevelingen
17	Literatuur
17	Gebruikte afkortingen
18	Verklarende woordenlijst
18	Overzicht van figuren en tabellen

1 Inleiding

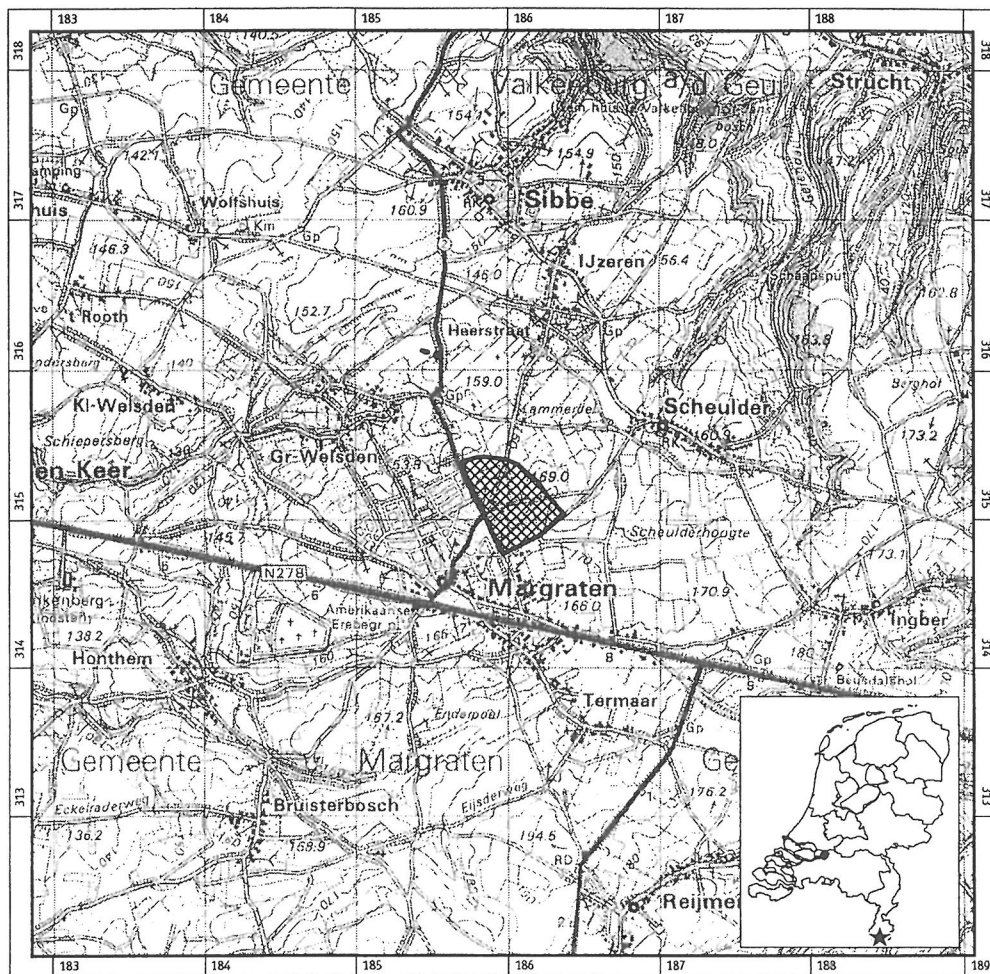
In opdracht van DHV Milieu en Infrastructuur b.v. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in juli en augustus 2001 een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1) uitgevoerd in plangebied Heiligerweg te Margraten. Het plangebied ligt direct ten noordoosten van het dorp Margraten. Het wordt in het westen begrensd door de Eijkerweg en in het zuiden door de Scheuldersteeg. Aan de oostzijde doorsnijdt het plangebied de IJzerenweg en de Heiligerweg (figuur 1). De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 25 ha. Het plangebied is op dit moment hoofdzakelijk beplant met laagstamfruitbomen.

Mede aanleiding tot het uitvoeren van het archeologisch onderzoek is de middel-hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden die voor het plangebied geldt volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort.

Werkzaamheden die in het kader van de aanleg van de nieuwbouwwijk worden uitgevoerd, kunnen leiden tot verstoring en vernietiging van (eventueel) aanwezige archeologische waarden. Doel van een AAI-1 is het opsporen en in kaart brengen van nog onbekende archeologische vindplaatsen. De resultaten dienen als basis en richtlijn voor selectie van vindplaatsen die in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Hiervoor overlegt de provinciaal archeoloog met de ROB. Dit onderzoek kan bestaan uit archeologisch toezicht tijdens de werkzaamheden, waardering van vindplaatsen door middel van boringen (AAI-2) of een Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) in de vorm van proefsleuven. Deze onderzoeken hebben tot doel de kwaliteit (gaafheid en conservering), diepteligging, omvang aard en datering van de archeologische vindplaatsen nader te bepalen.

In dit rapport zijn de resultaten van het archeologisch veldwerk, dat in opdracht van DHV Milieu en Infrastructuur b.v. is uitgevoerd, weergegeven. In een eerdere fase van het onderzoek is in samenwerking met MIKO Milieutechniek b.v. een deel van het veldwerk uitgevoerd (fase 1). Die opdracht is toen voortijdig afgebroken. De resultaten van dit deel van het onderzoek zijn gerapporteerd in de vorm van een brief gericht aan DHV (kenmerk RZNOO-2566/WDB). Deze resultaten zijn in onderhavig rapport meegenomen. Voor de destijds vervaardigde figuur wordt verwezen naar de brief.

Voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar tabel 1.

Figuur 1: De ligging van het plangebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1: Archeologische tijdschaal.

2 Methoden

2.1 Bureauonderzoek

Teneinde het plangebied zo doelgericht mogelijk te kunnen onderzoeken, is voorafgaande aan het veldwerk een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij is aandacht besteed aan de landschappelijke alsmede bodemkundige aspecten van het plangebied. Op basis van de landschappelijke kenmerken van een gebied kunnen uitspraken worden gedaan over de genese van het landschap, de bodemopbouw en de ligging en stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische vindplaatsen kunnen zijn ingebed. De volgende werkzaamheden zijn verricht:

- het bestuderen van bodem-, geomorfologische, geologische, historische en topografische kaarten en het in kaart brengen van relevante informatie (zie literatuurlijst);
- het inventariseren van archeologische gegevens in het archeologisch informatiesysteem ARCHIS;
- het bestuderen van literatuur met betrekking tot het plangebied (zie literatuurlijst);
- het vervaardigen van de werkkaarten voor het veldwerk.

2.2 Veldwerk

Karterend booronderzoek

Karterend booronderzoek is vaak de enige methode om vindplaatsen te lokaliseren die op enige diepte onder het maaiveld liggen doordat zij zijn afgedekt door bijvoorbeeld colluvium. In deze gevallen is de kans klein dat vondsten door bijv. de werking van landbouwmachines aan de oppervlakte terecht komen. Daarnaast is booronderzoek geschikt voor het opsporen van vindplaatsen in begroeide gebieden (zoals grasland/boomgaarden) en in gebieden die om een andere reden een slechte vondstzichtbaarheid hebben. Hier kan met behulp van boringen de bodem op het voorkomen van archeologisch materiaal worden onderzocht. In plangebied Heiligerweg is een karterend booronderzoek uitgevoerd vanwege de aanwezigheid van laagstamboomgaarden en de begroeiing van de percelen met graan, maïs, kool en gras.

Door middel van karterend booronderzoek worden met name nederzettingsterreinen in kaart gebracht. Nederzettingsterreinen zijn doorgaans te herkennen aan het voorkomen van aardewerk en andere zogenaamde archeologische indicatoren (zoals verbrande leem en houtskool). Nederzettingsterreinen van een geringe omvang en andere vindplaatstypen (zoals kampementen van jagers/verzamelaars, grafvelden

en akkercomplexen) manifesteren zich doorgaans minder duidelijk tijdens karterend booronderzoek. Het aantreffen van slechts weinig archeologisch materiaal in een boring kan derhalve toch aanleiding vormen voor het vaststellen van een archeologisch waardevol terrein. Booronderzoek maakt het verder mogelijk de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag of lagen exact te bepalen. Daarnaast is booronderzoek een betrouwbare methode om de mate van antropogene verstoring en/of natuurlijke bodemerosie van het te onderzoeken gebied te kunnen bepalen. In beide gevallen kunnen archeologische sporen geheel of gedeeltelijk verdwenen zijn.

Het karterend booronderzoek is uitgevoerd met behulp van een zgn. Edelmanboor met een diameter van twaalf cm. Op enkele percelen kon een oppervlaktekartering worden uitgevoerd (zie figuur 2). Op die percelen is de oppervlaktekartering aangevuld met 'bodemkundige' boringen. Deze boringen hadden enkel als doel het beschrijven van de bodemopbouw en zijn geplaatst met een Edelmanboor met een diameter van zeven cm. De boringen zijn (zoveel mogelijk) geplaatst in raaien op een onderlinge afstand van 40 meter. De boringen binnen iedere raai zijn gezet op een onderlinge afstand van 30 meter. De boringen binnen een raai verspringen ten opzichte van die in de naastgelegen raai. Het opgeboorde sediment is gesneden en verbrokken en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologisch materiaal. In totaal zijn 225 boringen (inclusief de in fase 1 geplaatste 16 boringen) geplaatst tot een maximale diepte van 120 cm -Mv of minimaal 30 cm in de Bt-horizont (zie figuur 2).

De boringen zijn in het veld op een veldkaart ingetekend ten opzichte van topografische grenzen en de profielen aan de hand van een standaardformulier beschreven. Genoteerd zijn onder meer de diepte, textuur, kleur, samenstelling van bodemverschijnselen en archeologische indicatoren (zoals aardewerk, al dan niet verbrand bot, natuursteen, houtskool, verbrande leem en baksteen). De verzamelde vondsten zijn ingevoerd in ARBASE onder ARCHIS-waarnemingsnummer 131325.

Oppervlaktekartering

Een oppervlaktekartering is een adequate en snelle methode van archeologisch veldonderzoek voor grote oppervlakken. Een oppervlaktekartering is zinvol in gebieden waar archeologisch interessante lagen zich dicht onder of aan de oppervlakte bevinden en daarbinnen alleen op plaatsen waar de grond niet begroeid is. Op laatstgenoemde plaatsen is de vondstzichtbaarheid goed. In de praktijk gaat het meestal om braakliggende akkers, kanten van geschoonde sloten in bijv. grasland, molshopen en andere bodemontsluitingen, etc.

Het doel van een oppervlaktekartering is archeologische oppervlaktevondsten op te sporen en te registreren. Aan de hand hiervan kunnen archeologische vindplaatsen in kaart worden gebracht. Op deze wijze wordt in relatief korte tijd globaal inzicht gekregen in de verspreiding en aard van archeologische vindplaatsen en daarmee in de bewoningsgeschiedenis van een gebied.

Door middel van een oppervlaktekartering worden met name nederzettingsterreinen in kaart gebracht. Nederzettingsterreinen van een geringe omvang of met een korte bewoningsperiode en andere vindplaatstypen, zoals grafvelden en akkercomplexen, manifesteren zich doorgaans minder duidelijk tijdens een oppervlaktekartering.

Vanwege de gewoonlijk matige vondstzichtbaarheid op akkerpercelen in de zomer is geen oppervlaktekartering aangeboden (brief met kenmerk RZN2001-1901). Tijdens het veldwerk bleken enkele percelen redelijk geschikt om deze veldmethode toch toe te passen. In het plangebied zijn drie percelen door middel van een oppervlaktekartering onderzocht (zie figuur 2). Tijdens de kartering zijn de percelen systematisch in raaien belopen waarbij gelet is op aardewerkscherven, voorwerpen van (vuur)steen en metaal, etc. De kartering van akkers heeft plaatsgevonden door in banen met een onderlinge afstand van vijf meter over een akker te lopen. De verzamelde vondsten zijn ingevoerd in ARBASE onder ARCHIS-waarnemingsnummer 131324.

Niet gekarteerde percelen

In het plangebied zijn enkele percelen niet archeologisch onderzocht (zie figuur 2). Dit betreft het bebouwde terrein aan de Holstraat (boerderij, stallen en erf) en drie percelen die op het ogenblik van het veldwerk begroeid waren met graan (het perceel ten oosten van de boringen 99 t/m 104, het perceel ten oosten van de boringen 42 en 46 en het perceel ten oosten van de boringen 210 t/m 214). Het bebouwde terrein is verhard; hier kon derhalve niet geboord worden. Bovendien is de bodem bij de bouw van het woonhuis en de stallen dusdanig verstoord en vergraven dat intacte archeologische resten niet zijn te verwachten. De reden dat de percelen met graan niet zijn onderzocht, is dat de gewassen niet mochten worden vertrapt. Voor het betreden van het perceel ten oosten van de boringen 99 t/m 104 is door de eigenaar geen toestemming verleend.

3 Resultaten

3.1 Bureauonderzoek

Landschap en bodem

Het grondgebied van de gemeente Margraten maakt deel uit van het Zuid-Limburgse lössgebied. Deze löss is in het einde van de laatste ijstijd (het Weichselien; ca. 120.000-10.000 jaar geleden) door de wind afgezet. Het klimaat was kouder en droger dan nu en de bodem was schaars begroeid, zodat de wind gemakkelijk sediment (zoals zand en löss) kon verplaatsen. De dikte van dit lösspakket varieert van meer dan tien meter plaatselijk in het westen tot een of enkele meters in het zuidoosten van het lössgebied. Deze windafzettingen zijn gesedimenteerd op fluviatiele Maasafzettingen, een restant van een plateauterras van de Maas (Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, 1989a/b). Dit terras (Afzettingen van Margraten) bestaat uit zand- en grindafzettingen ouder dan 1,5 miljoen jaar (Rijks Geologische Dienst, 1989).

In de top van de löss hebben zich radebrikgronden ontwikkeld (Staring Centrum, 1990). Volgens de toelichting op de bodemkaart (Staring Centrum, 1990) heeft deze bodem een bouwvoor met een dikte van 25 cm met een laag lutumgehalte. Onder de bouwvoor bevindt zich een horizont met ongeveer hetzelfde lutumgehalte als de bouwvoor. Uit deze horizont is lutum uitgespoeld die op 40 à 55 cm -Mv weer is afgezet in de Bt-horizont. Na een geleidelijke overgang begint veelal dieper dan 110 cm -Mv de C-horizont. Op plaatsen waar enige erosie heeft plaatsgevonden, kan de top van de Bt-horizont dichter onder het maaiveld liggen. De diepte waarop deze horizont begint, is een maat voor de aantasting/erosie van het oorspronkelijke bodemprofiel en daarmee een maat voor de aantasting en verplaatsing van eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem. De gebieden waar radebrikgronden voorkomen, zijn niet-geërodeerde restanten van een grote aaneengesloten deken van lössgronden met briklagen.

Het plangebied ligt op het plateau van Margraten (circa 169 m +NAP). Het terrein bestaat uit een min of meer vlak plateaurestant dat ten gevolge van preglaciale erosie (door water) is gevormd tot een heuvelachtig terrein met ondiepe, vlakke erosiedalen (droogdalen) en colluviale waaiers bestaande uit verspoelde löss. Het maximale hoogteverschil in het plangebied bedraagt circa tien meter. De bodem in het plangebied bestaat uit dagzomende löss. Hierin zijn radebrikgronden ontstaan. Alleen aan de noordoost- en zuidoostzijde komen bergbrikgronden voor. Bergbrikgronden liggen als smalle of brede randen rondom de plateaus op een geringe helling in de richting van de aangrenzende dalen. Van deze brikgronden is de

oorspronkelijke A-horizont en in sommige gevallen ook een deel van de Bt-horizont door erosie verdwenen. Aan de zuidoostzijde van het plangebied (langs de Scheuldersteeg) bevindt zich het begin van een erosiedal: hier kunnen *in situ* afzettingen afgedekt zijn door een laag colluvium.

Colluvium wordt getypeerd door een humeuze textuur en de aanwezigheid van bijvoorbeeld houtskool, puinsplinters en kiezeltjes. Vooral in historische tijd heeft veel erosie plaatsgevonden. Pas vanaf het moment dat het land werd ontgonnen voor akkerbouw en dergelijke percelen een deel van het jaar onbegroeid waren, begon het water via de oppervlakte af te stromen en erosiegeulen uit te slijten. De plateauontginningen uit de Romeinse tijd leidden al tot een sterke toename van erosie. Na de 3e eeuw, toen de plateaus weer grotendeels begroeid raakten, nam de erosie af, om opnieuw snel toe te nemen met de grootschalige ontginningen in de 11e-13e eeuw (Renes, 1988).

Archeologie

Voor het plangebied geldt volgens de IKAW een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Archeologische resten daterend vanaf het Laat Paleolithicum bevinden zich in het plangebied aan de oppervlakte dan wel in de bouwvoor. Eventueel aanwezige archeologische grondsporen kunnen direct onder de bouwvoor worden voorkomen.

In de archieven van de ROB (ARCHIS) zijn uit het plangebied zelf geen archeologisch waardevolle terreinen of vindplaatsen bekend. In de directe nabijheid van (maar buiten) het plangebied zijn in het verleden vondsten uit de IJzertijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 232219) en de Romeinse tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 38636) gedaan. De uit de IJzertijd daterende aardewerkscherven zijn aangetroffen op een diepte van 3,0 m -Mv onder een pakket colluvium. Deze waarneming is gedaan ten oosten van het plangebied (aan de Scheuldersteeg).

Historische gegevens

De geschiedenis van Margraten als dorp begint in de Late Middeleeuwen A (1050-1250 na Chr.). In deze tijd (11e-13e eeuw) kent Europa een periode van economische expansie. Bevolkingsgroei en agrarische hoogconjunctuur leidden overal tot ontginningen. Het overgrote deel van de nederzettingen (met name die eindigen op -rode en -rade) is ontstaan in deze periode. De naam Margraten komt van Mariarade (1248 na Chr.: Sante Marien Rod), hetgeen wijst op een bosontginning. Het plateau van Margraten is vanuit de omliggende dalen van Maas, Geul, Gulp en Voer ontgonnen. Margraten is hoogstwaarschijnlijk gesticht vanuit Gulpen. Een oude naam voor Margraten is Gulpen op de Berg (Renes, 1988). Uit historisch kaartmateriaal uit de 19e eeuw (1837-1844 na Chr.) blijkt dat het plangebied destijds buiten de bebouwde kom van Margraten lag. De bebouwing bevindt zich dan onder andere langs de Eijkerweg en de Sprinkstraat. De dorpskern is als het ware ingepakt in een zone met fruitbomen. Daarbuiten liggen de akkergronden. Het plangebied was destijds in gebruik als akkerland en als fruitwei (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992). Aan de zuidwestzijde van het plangebied ligt de Holstraat: een zogenaamde holle weg. Uit historisch kaartmateriaal

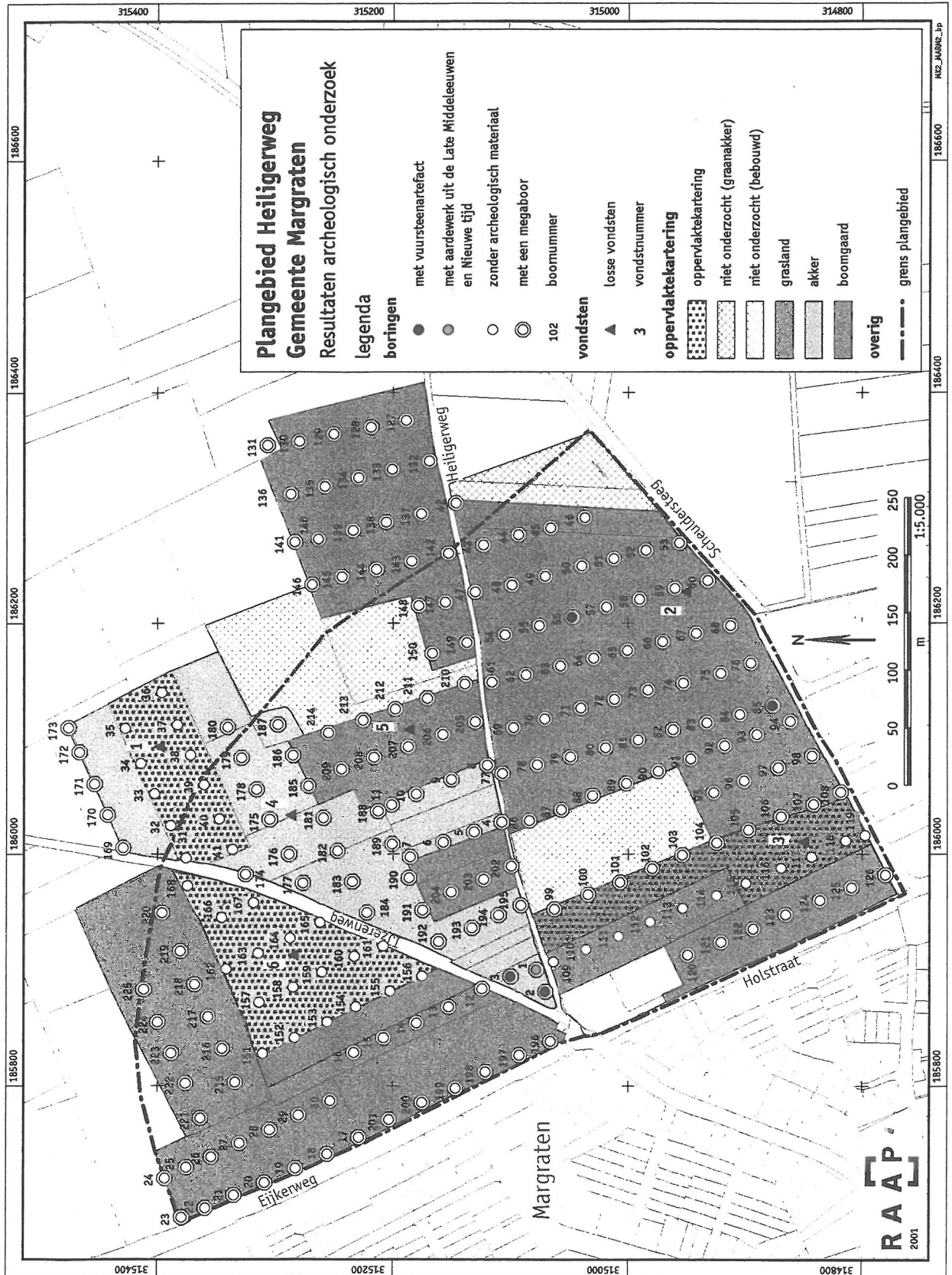
samengesteld door Renes (1988) blijkt dat zowel de Holstraat als een deel van de Sprinkstraat een weg betreft die ouder is dan of gelijktijdig met de middeleeuwse verkaveling.

3.2 Veldwerk

Landschap en bodem

Het karterend booronderzoek heeft onder meer inzicht verschaft in de opbouw en verstoring van de bodem. De bodem in het plangebied (radebrik- en bergbrikgronden) bestaat uit een siltige leem (löss). Op de hoger gelegen delen van het plangebied (het zuidelijke deel dat ligt boven 167,5 m +NAP: het zuidoostelijke deel van het plangebied) is relatief vaak een radebrikgrond vastgesteld. Dit betekent dat hier weinig erosie van het oorspronkelijke bodemprofiel heeft plaatsgevonden. Hier zijn echter ook bergbrikgronden en door colluvium bedekte radebrikgronden vastgesteld, hetgeen aantoont dat zelfs op de meest ideale locaties binnen het lössgebied hellingerosie door afstromend regenwater heeft plaatsgevonden. Op de flanken van de hellingen (het gebied dat tussen 167,5 en 162,5 +NAP ligt: globaal tussen de IJzerenweg en de Heiligerweg) komt vaker een bergbrikgrond voor. In enkele gevallen is een bergbrikgrond afgedekt door colluvium. Verwacht zou worden dat in de lager gelegen terreindelen het pakket colluvium dikker is. Dit blijkt niet het geval te zijn. Wel zijn afgedekte radebrikgronden vastgesteld (het perceel waarop de boringen 151 t/m 168 zijn gezet). Bovendien is op twee locaties (boringen 163 en 167) een door colluvium afgedekt humeus pakket waargenomen (respectievelijk op 60 en 95 cm -Mv). Deze bodemprofielen kunnen wijzen op de aanwezigheid van een oud erosiegeultje. Het colluvium kon in de meeste gevallen duidelijk van de *in situ* löss worden onderscheiden door de vuile kleur van het sediment, onder andere veroorzaakt door de aanwezigheid van puinspikkels, houtskool en grindjes, de slappere structuur en de hogere vochtigheidsgraad (bijvoorbeeld boring 132). De ouderdom van het colluvium kon niet worden vastgesteld. Aangenomen kan worden dat vanaf het begin van landbouwactiviteiten in het lössgebied erosie heeft plaatsgevonden. Uitermate sterke erosie zal hebben plaatsgevonden in de Romeinse tijd en in de Late Middeleeuwen, perioden waarin schaalvergroting in de landbouw een toename van de landbouwactiviteit laat zien.

Op enkele plaatsen is de bodem (licht) verstoord. Dit kan gebeurd zijn bij reguliere landbouwactiviteiten (boringen 58, 66 en 118) en/of bij het rooien van fruitbomen (boringen 99 t/m 119) of door graafwerkzaamheden waarbij bijvoorbeeld grond opgebracht kan zijn (boringen 1, 2 en 3). Langs de Eijkerweg is de bodem verstoord; tevens is een dik pakket colluvium aanwezig. Dit pakket is waarschijnlijk gevormd langs de houtwal die als veekering dienst heeft gedaan. Bij een dergelijke steilrand (graft) accumuleert vaak afstromend colluvium. De verstoring kan ook te maken hebben met de aanleg van de weg (greppels; boringen 17, 197, 199 en 200).

Figuur 2: De resultaten van het archeologisch onderzoek.

Archeologie

Tijdens het veldwerk zijn in zeven boringen archeologische indicatoren aangetroffen. De vondsten in de boringen 1, 2, 56 en 85 liggen nog min of meer op hun oorspronkelijke plaats (*in situ*). De overige vondsten zijn hoogstwaarschijnlijk verplaatst (tabel 2 en figuur 2).

boring	inhoud	context
1	aardewerk (Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd)	inspoelingshorizont
2	vuursteenafslag	inspoelingshorizont
1	vuursteenafslag	verstoring
56	vuursteenafslag	inspoelingshorizont
85	vuursteenafslag	bouwvoor
129	aardewerk (Nieuwe tijd)	colluvium
203	aardewerk (Late Middeleeuwen t/m Nieuwe tijd)	colluvium

Tabel 2: Archeologische resten in de boringen.

Het vuursteen uit boring 2 heeft mogelijk een natuurlijke herkomst. Aangezien de bodem op het perceel waarop de boringen 1, 2 en 3 zijn geplaatst verstoord is (dikte circa 45 cm; voor een deel ophogingsmateriaal) moet geconcludeerd worden dat de interpretatie van het aardewerk uit boring 1 (fase 1: mogelijk een afvalkuil) niet kan worden gehandhaafd. Een laat-middeleeuwse of recentere afvalkuil zou duidelijk in het bodemprofiel zichtbaar moeten zijn. Dit was niet het geval. Bovendien is de diepte waarop de vondsten zijn aangetroffen niet vreemd als er vanuit wordt gegaan dat er een pakket van circa 45 cm op het oorspronkelijke oppervlak is opgebracht. Door bioturbatie en grondbewerking kunnen aardewerk of vuursteen verticaal worden verplaatst. De vondsten in colluvium (boringen 129 en 203) zijn niet op figuur 2 afgebeeld.

Aan de oppervlakte zijn archeologische resten verzameld op zes locaties. Behalve vuursteen (drie afslagen: vondstnummer 1) dat in dit geval kan dateren uit de periode Laat Paleolithicum-IJzertijd is Romeins aardewerk (twee scherven: vondstnummers 3 en 6) en laat-middeleeuws aardewerk (totaal acht scherven: vondstnummers 2, 4, 5 en 6) verzameld. De datering van het aardewerk van vondstnummer 2 is niet zeker. Ter hoogte van de vondstnummers 2, 4 en 6 is aan de oppervlakte colluvium vastgesteld. Deze vondsten *kunnen* dus van elders (hoger gelegen terreindelen) afkomstig zijn.

De verzamelde artefacten liggen zeer verspreid over het plangebied. Van duidelijke vondstconcentraties (die doorgaans wijzen op de aanwezigheid van nederzettingsterreinen) is geen sprake. Het is niet duidelijk van welke activiteit in het verleden de artefacten een neerslag zijn. De vuursteenartefacten kunnen hebben behoord bij een (verspoeld) klein nederzettingsterrein uit de periode Laat Paleolithicum tot en met het Neolithicum (de vuursteenartefacten) of afkomstig zijn van zogenaamde off-site activiteiten (vuursteenbewerking tijdens een jachtexpeditie). Het aangetroffen aardewerk wijst op landbouwactiviteiten in de Late Middeleeuwen en vermoedelijk plaatselijk al in de Romeinse tijd. De bijbehorende nederzetting(en)

moet(en) hoogstwaarschijnlijk gezocht worden buiten het plangebied. Hierbij kan opgemerkt worden dat de kern van Margraten reeds dateert uit de 11e eeuw (Late Middeleeuwen A). Het aardewerk kan dan gezien worden als losse vondsten die zijn aangevoerd met huishoudelijk afval en mest dat destijds op de akkers is gebracht.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De AAI-1 in plangebied Heiligerweg (gemeente Margraten) heeft inzicht verschaft in de aanwezigheid van archeologische resten alsmede in de opbouw en verstoring van de bodem. In het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen vastgesteld.

Het plangebied ligt op het hoogterras van de Maas. Op dit terras is in het Weichselien löss afgezet. In deze lössafzettingen is in de loop van de tijd een brikgrond ontstaan (radebrikgronden en bergbrikgronden). Het hoogteverschil in het plangebied bedraagt meer dan tien meter. Dit betekent dat op relatief korte afstanden sprake is van markante gradiënten. Deze gradiënten waren en zijn nog steeds gevoelig voor hellingerosie. Op basis van het karterend booronderzoek kan gesteld worden dat het bodemprofiel in een groot deel van de boringen hierdoor (licht) verstoord is. Op de hoger gelegen en vlakke delen van het plangebied zijn overwegend radebrikgronden vastgesteld. Dit betekent dat hier weinig erosie van het oorspronkelijke bodemprofiel heeft plaatsgevonden. Hier zijn echter ook bergbrikgronden en door colluvium afgedekte radebrikgronden vastgesteld. Op de flanken van de hellingen komt vaker een bergbrikgrond voor. In enkele gevallen is een bergbrikgrond afgedekt door colluvium. In de lager gelegen terreindelen zijn afgedekte radebrikgronden vastgesteld. Bovendien is waarschijnlijk een oud erosiegeultje met een humeuze vulling aangetroffen.

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn geen archeologische vondstconcentraties aangetroffen. In het plangebied zijn wel zeer verspreid enkele vuursteenartefacten en scherven (uit de Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen) aangetroffen. Het is niet duidelijk van welke activiteit in het verleden de artefacten de neerslag zijn. De vondsten kunnen hebben behoord bij een (verspoeld) klein nederzettingsterrein of afkomstig zijn van zogenaamde off-site activiteiten (vuursteenbewerking tijdens een jachtexpeditie). De vuursteenartefacten zijn niet nader te dateren vanwege het ontbreken van gidsartefacten.

Het aangetroffen aardewerk wijst op landbouwactiviteiten in de Late Middeleeuwen en vermoedelijk plaatselijk al in de Romeinse tijd. De bijbehorende nederzetting(en) moet(en) hoogstwaarschijnlijk gezocht worden buiten het plangebied. Hierbij kan opgemerkt worden dat de kern van Margraten reeds dateert uit de 11e eeuw (Late Middeleeuwen A). Het aardewerk kan dan gezien worden als losse vondsten die zijn aangevoerd met huishoudelijk afval en mest dat destijds op de akkers is gebracht.

Archeologische vindplaatsen die voor archeologisch vervolgonderzoek in aanmerking komen, zijn niet aangetroffen.

Het archeologisch veldwerk is op een relatief ongunstig tijdstip uitgevoerd. Vanwege de aanwezigheid van verschillende gewassen (graan, maïs en kool) en boomgaarden in het plangebied was de vondstzichtbaarheid tijdens de oppervlaktekarteringen matig tot slecht. Hierdoor kunnen op deze percelen (in omvang) *kleine* archeologische vindplaatsen tijdens het veldwerk zijn gemist. Dit leidt echter niet tot andere conclusies van het onderzoek.

4.2 Aanbevelingen

In plangebied Heiligerweg zijn geen archeologische vindplaatsen vastgesteld. Aanbevolen wordt geen archeologisch vervolgonderzoek te laten uitvoeren.

Literatuur

- Renes, J.**, 1988. *De geschiedenis van het Zuidlimburgse cultuurlandschap*. Van Gorcum, Assen/Maastricht.
- Rijks Geologische Dienst**, 1989. *Geologische kaart van Zuid-Limburg en omgeving; afzettingen van de Maas, schaal 1:50.000*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Staring Centrum**, 1990. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 61-62 W/O Maastricht-Heerlen*. Staring Centrum, Wageningen.
- Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst**, 1989a. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Bladen 59-60-61-62 (Genk, Sittard, Maastricht, Heerlen)*. Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst**, 1989b. *Geomorfologische kaart van Nederland, Maasterrassen en hellingklassen, schaal 1:50.000, Bladen 59-60-61-62 (Genk, Sittard, Maastricht, Heerlen)*. Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas Limburg 1837-1844, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1995. *Grote Provincie Atlas Limburg, schaal 1:25.000*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
AAO	Aanvullend Archeologisch Onderzoek
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
Mv	maaveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

antropogeen	ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt)
bergbrikgrond	bodem met een 'afgetopt' brikprofiel: de A2 ontbreekt, ook de B1 en B2 kunnen zijn verdwenen
colluvium	tijdens het Holoceen van de hellingen geërodeerde en in de dalen afgezette lössleem
fluviaal	door rivieren gevormd, afgezet
graft	steilrandje, vaak begroeid met struikgewas, ter voorkoming van erosie
in situ	achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren
löss	eolisch (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm
lutum	minerale delen in de klei (deeltjes kleiner dan 2 µm)
radebrikgrond	een lössleemgrond met een compleet brikprofiel (niet-geërodeerd, -afgetopt), zonder hydromorfe kenmerken in de A2- of B2-horizont
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. De ligging van het plangebied (gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. De resultaten van het archeologisch onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Archeologische resten in de boringen.